

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/14, p. 211-230

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11642>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

Referees/Hakemler: Doç. Dr. Adem İŞCAN – Doç. Dr. Fatih YILMAZ – Doç. Dr. Oğuzhan SEVİM – Doç. Dr. Mesut GÜN - Yrd. Doç. Dr. Sami BASKIN

This article was checked by iThenticate.

TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ ÇOCUK VE GENÇLİK EDEBİYATI YAPITLARININ TEMEL ÖZELLİKLERİNİ BİLME YETERLİKLERİ

*Beytullah KARAGÖZ**

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Türkçe öğretmeni adaylarının çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtlarının temel özelliklerine ilişkin yeterliklerini belirleyebilmektir. Çalışma, 2016-2017 öğretim yılı Güz döneminde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını Orta Karadeniz Bölgesi'nde yer alan bir üniversitenin Eğitim Fakültesine kayıtlı Türkçe Öğretmenliği 3 ve 4. Sınıfında öğrenim gören 105 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırma tarama modelinde desenlenmiştir. Çalışmanın verilerinin toplanması amacıyla Çocuk Edebiyatı dersini almış Türkçe öğretmeni adaylarına kâğıtlar dağıtılmış ve adayların çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtlarının temel özelliklerini yazmaları beklenmiştir. Araştırmada veriler Sever'in (2014) geliştirdiği "Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarını Değerlendirme Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Çalışmada ulaşılan bulgulardan hareketle Türkçe öğretmeni adaylarının çocuk ve gençlik edebiyatının biçimsel özelliklerine ilişkin yeterlik düzeylerinin güçlü olduğu görülmüştür. İçeriğin yapılandırılması ve içeriği oluşturan öğeler bakımından yeterlik durumlarının ise yeterli olmadığını söylemek mümkündür. Öğretmen adaylarının çocuk ve gençlik yayınlarının içerik kısmına ilişkin gündemi ağırlıklı kitapların öğüt taşıması gerektiği, çocuğu ve genci eğitme olanağı yarattığı şeklinde belirtmiştir. Bu, öğretmen adaylarının çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtlarına karşı yararcı bir bakış geliştirdiklerini gösterir. Anılan sonucun öğretmen adaylarını günümüzün çocuk ve gençlerine hitap etmekte, çocuk ve genç okuru kitaba ve okuma alışkanlığına teşvik etmekte etkisiz kılacağı açıktır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının çocuk ve gençlik edebiyatı bağlamında gelişimine katkı sunacak bazı önerilerde bulunulmuştur. Ayrıca, bu çerçevede Çocuk ve Gençlik edebiyatı öğretimi politikalarının gözden geçirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Eğitim fakültelerinin öğretim programlarında çocuk ve gençlik edebiyatının yeri, okutulan kaynak kitaplar, seçilen örnek okuma metinleri ve dersi veren öğretim üyelerinin çocuk

* Yrd. Doç. Dr. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, El-mek: drbeykara43@gmail.com

edebiyatına yönelik tutumları/düşünceleri benzeri konuların akademik ilginin konusu haline getirilmesi yönünde görüş bildirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretmeni adayları, çocuk edebiyatı, yeterlik

TURKISH LANGUAGE TEACHER CANDIDATES' COMPETENCY COGNITIONS REGARDING BASIC PRINCIPLES OF CHILDREN AND YOUTH'S LITERATURE

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the competences of the Turkish teacher candidates regarding the basic principles of children's literature. The study was carried out during the fall semester of the 2016-2017 academic year. Participants of the study constitute 105 teacher candidates who are studying in Turkish Language Teaching 3 and 4 classes registered in the Faculty of Education of a university located in the Central Black Sea Region. There search was designed in a screening model. Papers were distributed to the Turkish teacher candidates who had taken the lesson of children's literature in order to collect the data of the study and the candidates were expected to write the characteristics of the basic principles of children and youth's literature. Findings obtained in there search were evaluated according to the "Evaluation of Children and Youth Literature Works" developed by Sever (2014). It has been seen that the level of proficiency of the Turkish teacher candidates regarding the formal characteristics of children's literature is strong. It is possible to say that the competency status is not strong in terms of content construction and components that constitute the content. Teacher candidates agenda for the content of children's publications has strongly appeared in such that the boks should carry the advice and to create opportunity for educating child. This shows that teacher candidates have developed a beneficial look towards children and youth's books. It is evident that the afore said result is teacher candidates will be ineffective in addressing today's children and young people to encouraging children's reading and reading habits. In the light of there search results, some suggestions have been made to contribute to the development of candidate teachers in the context of basic principles of children and youth's literature. Furthermore, it is emphasized that policies of teaching children and youth's literature should be observed in this frame. The place of children and youth's literature in the education programs of the education faculties, the reference books, the selected sample reading texts and the teaching staff members' attitudes / thoughts towards children's literature and such similar topics become the subject of academic interest has been suggested.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

Mankind has described the truth of their life, proposals for solutions, and anticipations by putting them on the products of children's literature, and tried to warn the next generations by this way for centuries, to educate them and to equip them against the difficulties of life (Sahin, 2011). For this reason, it is important to use children's literature works besides textbooks in the education of children in order to bring the society to the level of information society (Gönen, Katrancı, UygunveUçuş, 2011).

While Alpöge (2009) evaluates literature as "the art of telling emotions, thoughts and dreams in a beautiful and effective way with words and writing", he uses the term children's literature in the sense of telling the emotions, thoughts and dreams in a beautiful and effective manner with words and writing that are "appropriate for the world of children". Şirin (1994) sees children's literature as a form of fine writing in literature with literature aspect. It is evaluated in the form of a language speaking in literature that many people in the age group find interesting, can read, language-narrative and form. Children's literature to Oğuzkan (2010), all works prepared according to the universe of emotion and thought of the individuals in childhood.

In early childhood, the child has certain needs: texts of qualified children's literature written according to love, interest and child. Meet the qualified works that can guide the child to the journey of emotion and thought and create life-oriented judgments the priority and weight will be set in the determination of the living line to follow and read them during that age. The texts of children's literature shape the child's perception of life in the search for truth through the ability of the child to know-learn and dream, to understand and to explain; contributing to the emotional, scientific and ethical development of children by enriching the literary and aesthetic sensitivity of readers; (Sever, Dilidüzgün, Neydim, Aslan, 2007; Aytaş, 2003), which facilitates language development is widely accepted. In addition to these, the mentioned texts make it easy for the child to root in the mother tongue soil while embodying the sophisticated expression possibilities of the child. Language loving and conscientious readers make reading habits permanent. It creates a literary culture in the testimony of children's literature works as aesthetic stimuli.

Method

Screening model was used in the research. The screening model aims to describe it as though it were an existing situation. It is tried to be defined as an event, an individual or an object that is subject to research, as if it is within its own conditions. No attempt is made to alter or influence them in any way. The important thing is to be able to observe and determine what is known (Karasar, 2014). It has been tried to be determined within a process as it is in this research.

Working group

This research covers 105 students in 3rd and 4th year of Turkish Language Teaching registered in the Faculty of Education of a university

Turkish Studies

in the Central Black Sea Region in the fall of 2016-2017. The main reason for the selection of these classes as working groups is the emergence of academic perceptions of the basic principles of children's literature as candidates take field courses in literature.

Findings

The Figure 1 indicates the responses of teacher candidates about Design and Picture. According to the Figures, it is seemed that the teacher candidates has chosen the expressions/statements written on items respectively 14 (f=61), 3 (f=56) 10 (f=55) 21 (f=54), 17 (f=52), 19 (f=49), 1 (f=48), 20 (f=47). On the other hand, such numbered items as 8 (f=98), 22 (f=97), 4 (f=94), 5 (f=92), 6 (f=91) exists limitedly in the expressions of teacher candidates. Figure 2 reflects the responses about Plot and Fiction. When the figures are examined, it can be said that the responses become intense respectively on such numbered items as 1(f=73), 11(f=60), 4(f=54), 6(f=53), however, there is a severe low density on (10-9-2-8) numbered items. Figure 3 offers the responses of teacher candidates about Theme. When looked into the Figure, it is appeared that the teacher candidates indicate statements/expressions respectively 3. (f=64), 1. (f=51), 4. (f=50). Such numbered items as 2 (f=84), 6 (f=75), 7 (f=72) on the figures have been less densely responded by teacher candidates. The figure 4 reflects the responses teachers of Turkish Language which are related to concepts of character and hero/protagonist in children books. When the figures are examined, it has been found out that such numbered items as 10 (f=72), 13 (f=61), 6 (f=37) 8(f=36) are preferred mostly. On the other hand, such numbered items as 2 (f=103), 1 (f=100), 11 (f=101), 9 (f=98), 4 (f=98) has less responses. Figure 5 reflects the responses of teacher candidates as to Language and Expression. When variances of these responses are studied, the mostly preferred items are 2 (f=88), 9 (f=66), 7 (f=60), 1 (f=49), on the other hand, items like 13 (f=99), 12 (f=92), 8 (f=92), 2 (f=90) are preferred less often. When variances of the teachers' responses as to concept of message are studied in figure 6, it is evident that the mostly used items are 2 and 4 (f=64). These numbered items are followed by 5 (f=48), 6(f=47). It has been understood that numbered items 7 (f=82), 8 (f=78), 9 (f=72) are less often applied as to characteristics of message by teacher candidates. The figure 7 shows the responses as to concept of environment in children books of teacher candidates of Turkish Language. The items on the figure are graded / given points respectively 1 (f=92), 2 (f=58), 3 (f=71). When the responses of learners about the concept of environment are examined, it has been understood that such numbered items as 1 (f=13), 2 (f=47), 3 (f=34) are preferred less often. The figure 8 reflects the responses of teachers about educational and literary characteristics. It is understood when looked into the figure that the mostly preferred items are 5 (f=86), 2 (f=85), 6 (f=71), 3 (f=63), 4 (f=58), while items like 8. (f=66), 9. (f=59), 7. (f=55), 1. (f=48), 4. (f=47) are preferred less often.

Results and Discussion

After studying the results of teacher candidates' responses as to how the design characteristics must be in children literature, it is possible to say that the teacher candidates have proficiency in external

parts of books such as cover, volume, page-setting. Visual fiction in children literature raises awareness about the fact that it is an important determiner accompanying the context. Nevertheless, it can be said that they have trouble on functions of works in children literature. The finding of the study is consistent with national literature. Maltepe (2009), Temizkan (2011) ve İskender (2016) obtained a similar result in their studies. These studies has shown that teacher candidates identify especially and mostly the external characteristics of books, however, they have difficulty in basic principles forming the children literature. This finding reveals that undergraduate education should concentrate on teaching basic principles of children literature.

When studied on how the teacher candidates approach Plot and Fiction in children literature, it has been observed that the teachers bring into question the fact that the plot and the fiction of the book should be suitable for the child's (learning) level. Kaya (2006) states in his work that when a teacher is choosing a book, he/she should take into consideration not only a reader's interest but developmental state of him/her as well. This result coincides with the findings of the Kaya's (2006) research. According to Sever's (2012b) statements, exaggerated interest/curiosity, randomness and romanticism are some of the components having an enervator role in constituting the plot in the works of children literature. As a result of study, it has been seen that most of the teacher candidates do not have enough knowledge about 3 components enervating/weakening the plot in the children literature.

It can be said that responses about the theme characteristics become intense on some concepts such as appropriateness of level, providing experience and adumbration. This result shows parallelism with the responses of teacher candidates about the plot and fiction in children literature. Nevertheless, it can be stated that teacher candidates have insufficient knowledge on function of the theme.

Feeding world of thought of child reader and enabling him/her to dream are among the characteristics of quality children books. Children books are literary environment where child reader is able to create new meanings. In the environment fictionalized with the help of expression opportunities of the language and drawing, some characters are created by behaviours and acts of various heroes/protagonist (Sever, Dilidüzgün, Neydim, Aslan 2007).

When evaluating the responses of teacher candidates as to how characters and protagonists ought to be developed, the majority of the candidates can be said to have similar thoughts with the opinion mentioned above. In addition to this, it can be said that teacher candidates need to be informed about 'how to develop character in children literature'.

Signs/Indicators of language and expression in children literature have an important place in the plane of expression. It is observed that teacher candidates have higher points in language and expression. Terms especially such as open, plain and fluent expressions have been one of the most repeated arguments. It has been clearly seen that there is no conflict among teacher candidates about how to constitute the vocabulary of Turkish and linguistic structure of texts. Furthermore, the

Turkish Studies

available data points out that teacher candidates have insufficient knowledge as to contribution to affective development of the children books.

Keywords: Turkish teacher nominees, children's literature, qualification

1. Giriş

İnsanoğlu kendi yaşam gerçeğini, çözüm önerilerini, beklentilerini çocuk edebiyatı ürünlerine yükleyerek anlatmış ve asırlardır bu yolla gelecek kuşakları ikaz etmeye, eğitmeye, yaşamın zorluklarına karşı onları donanımlı kılmaya çalışmıştır (Şahin, 2011). Bu sebeple toplumu bilgi toplumu seviyesine çıkarabilmek için çocukların eğitiminde ders kitapları dışında çocuk edebiyatı eserlerinden de yararlanmak önemlidir (Gönen, Katrancı, Uygun ve Uçuş, 2011).

Alpöge (2009) edebiyatı “duygu, düşünce ve hayallerin söz ve yazı ile güzel ve etkili bir şekilde anlatılması sanatı” olarak değerlendirirken çocuk edebiyatı terimini duygu, düşünce ve hayallerin “çocukların dünyasına uygun” söz ve yazı ile güzel ve etkili şekilde anlatılması sanatı anlamında kullanır. Şirin (1994) çocuk edebiyatını, edebiyat yönü ile edebiyatın içinde incelikli yazarlık biçimi olarak görür. Pek çok yaş grubundaki kişinin ilgi çekici bulduğu, okuyabildiği, dil-anlatım ve biçim yönüyle edebiyatın içinden konuşan bir tür biçiminde değerlendirir. Çocuk edebiyatı Oğuzkan’a (2010) göre çocukluk dönemindeki bireylerin duygu, düşünce evrenine göre hazırlanmış tüm eserlerdir. Benzer biçimde Dilidüzgün (2007), 4-12 arası yaş grubuna seslenen yazınsal ve düşünsel temele dayanan metinleri çocuk edebiyatı olarak adlandırır.

Erken dönem çağında çocuğun birtakım gereksinimleri bulunmaktadır: *Sevgi, ilgi ve çocuğa göre yazılmış nitelikli çocuk edebiyatı metinleri*. Çocuğu duygu-düşünce yolculuğuna çıkarıp gezindirebilecek ve yaşama dönük yargılar oluşturabilecek nitelikli eserlerle buluşması, o yaş döneminde bunları izleyip okuması yaşama çizgisinin belirlenmesinde öncelik taşır. Çocuk edebiyatı metinlerinin çocuğun bilme-öğrenme ve düş kurma gereksinimini karşıladığı, anlama ve anlatma becerileri yoluyla doğruluk arayışında, çocuğun yaşama ilişkin algısını biçimlendirdiği; çocuk okurun yazınsal ve estetik duyarlılığını zenginleştirerek duygusal, bilimsel ve etik yönden gelişmesine katkıda bulunduğu; dil gelişimini kolaylaştırdığı (Sever, Dilidüzgün, Neydim, Aslan, 2007; Aytaş, 2003) görüşü yaygın kabul görmektedir. Bunlara ek olarak anılan metinler çocuk okura Türkçenin incelikli anlatım olanaklarını somutlarken anadilin toprağında kök salmayı kolaylaştırır. Dil sevgisi ve bilinci uyanan çocuk okur, okumayı süreklilik gösteren bir alışkanlık hâline getirir. Estetik uyanan olarak özgün edebiyat metinlerinin tanıklığında yazınsal kültür oluşturur.

Çocuk edebiyatı eserlerinin ilk okuma-yazma becerisi edinmemiş okul öncesi çağındaki çocukların temel duygu ve düşünce gıdasını oluşturduğunu kaydeden Gökşen (1980), bu eserler eliyle insan tiplerini ve çeşitli karakterleri tanımanın kolaylaştığını belirtir. Aynı doğrultuda çocuklar için üretilmiş metinlerin bireysel yararını işaretleyen Sever (2013c), çocuk edebiyatı yayınlarının çocuğu kavramsal yeterlik bakımından güçlü kıldığını; anlama ve anlatma becerilerini kullanarak yaşamı ve insanı tanıma deneyimleri kazandırdığını ifade eder. Yaşama yansımaları ile anadili öğretiminde bu kadar önemli bir işleve sahip çocuk kitaplarının anlatım dili, içerik, iletiler, tasarım, eğitim ilkeleri vb. açısından bazı temel ilkelere dayandırılması gerekir. Ancak bu ilkelere uyulması durumunda nitelikli kitaplar ortaya çıkabilir (Maltepe, 2009).

Akyüz’e göre (2014) Çocuk ve Gençlik edebiyatının temel ilkeleri açısından kitaplarda bulunması gereken özellikler sekiz başlık altında incelenmektedir:

1. Tasarım ve resim özellikleri

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/14

2. Konu-kurgu özellikleri
3. İzlek (tema) özellikleri
4. Çevre özellikleri,
5. İletilerin özellikleri,
6. Karakter ve kahramanların özellikleri,
7. Dil ve anlatım özellikleri,
8. Yazınsal ve eğitsel özellikler

A. Çocuk ve Gençlik edebiyatı kitaplarındaki tasarım ve resim özellikleri

Çocuk kitaplarında tasarım; kâğıt, kapak/cilt, büyüklük (boyutlar), harfler ve sayfa düzeni bileşenlerinden oluşur. Anılan boyutların niteliği çocuğun kitaba dönük zihinsel hazırlığını oluşturur. Çocuk, erken dönemde oyuncak değeri taşıyan kitapları elinde dolaştırır, kitabın satırlarında dil ve anlamı keşif yolculuğuna çıkar. Bu yayınlar, farklı biçim ve tasarımlarıyla okur olmaya giden yolun altyapısında belirleyici bir rol oynar.

Kâğıt: Kitaplarda birinci kalite hamur kâğıt kullanılmalıdır.

Kapak/cilt: Kapağın mukavva ya da bezden olması gerekir. Kapak önemli çünkü çocuğun ilgisini ilkin kitabın kapağı çeker. Kapak resmi, içeriği en iyi biçimde yansıtmalıdır (Cıravoğlu, 2000). Yapraklarının kopmaması için dikişli olmalıdır. “Kitap albenili, çekici olmalı; çocukta onu eline almaya, ona bakmaya istek yaratmalıdır” (Nas, 2004).

Sayfa düzeni (mizanpaj): “Sayfa düzenlemesi yapılırken sayfanın boğucu olmamasına ve resimler yerleştirilirken akıcılığın kesilmemesine dikkat edilmelidir” (Kıbrıs, 2006). Zira özgün nitelikteki yayınların görsel tasarım ilkelerine uygun biçimde estetik ve çağdaş standartlara sahip olması, renk ve resim odağındaki uyumlu birlikteliği okuru okumaya isteklendirme açısından önem taşımaktadır.

Harfler: Harflerin yaşlara göre uygun boyutlarda olması, kolay okunabilir özellik taşıması gerekir. Harflerin büyüklüğünün yaş düzeylerine göre düzenlemesi izleme-okuma isteğinin yaratılmasında temel bir koşuldur (Sever, 2013c).

Resimler: Çocuklar için üretilen yazınsal eserlerde renk ve çizginin görsel-imgesel kodlarıyla yapılandırılmış resimler çocuğun öznel birikimine uygun öğrenme fırsatları sunar. Özgün bir çocuk edebiyatı eseri dilsel metinle görsel metin nitelikli bir bileşkesidir. Dilsel kurgunun yazınsal niteliği, görsel metnin uyarıcılığı okuru kitabın anlam evrenine ortak olmaya çağırır.

B. Konu ve Kurgu: Türk Dil Kurumu Sözlüğü (2011) konu sözcüğünü “konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce” olarak niteler. Buna göre yazar çocuk edebiyatı yayınlarında evrendeki canlı, cansız tüm varlıkları, soyut ve somut bütün kavramları temalar çerçevesinde çocuğa göre bir bakışla güncel yaşamın gerçeklerinden hareketle çocuk okurun estetik ilgisi ve zevkiyle uyumlu yaşamsal durumları konuşturabilir (Özdemir, 2005; Yalçın ve Aytas, 2005). Daha da belirginleşen biçimiyle, “Dünyada olup bitenlerin tümü, çocuk kitaplarına konu olmaya elverişlidir. Açlık, sevgi, aşk ve ölüm gibi.” (akt. Yavuzer, 2011). Çocuğa gerçek yaşam deneyimleri sunmak, onu yaşam gerçeklikleri ile yüz yüze getirmek çocuk edebiyatının başlıca sorumlulukları arasındadır. Bunun yanında bu türden nazik konuların sanatçı duyarlılığıyla işlenmesi yerinde olur.

Kurgusal nitelikli çocuk kitaplarının derin yapılarında bir çatışmanın varlığı sezilenir. Sever (2012b), bu çatışmaları dört boyutta inceler:

- Kişi - kişi çatışması
- Kişinin kendisiyle çatışması
- Kişi - doğa çatışması
- Kişi - toplum çatışması

Yukarıda belirtilen bu çatışmalar, tek tek verilebileceği gibi dördü birden de bir metinde yer alabilir. Çatışmalar verilirken çatışmaların ve bu çatışmayı hazırlayan isteklerin olabildiğince güçlü olmasına dikkat etmek gerekir. Zira zayıf çatışmalar okurun ilgisini çekmez (Aktaş ve Gündüz, 2010).

C. İzlek-tema: Çocuk kitabının teması, yazarın metni yazma amacını ortaya koyar. Ama yazarın dikkat etmesi gereken bir husus vardır; o da temanın konunun önüne geçmesini engellemektir (Karatay, 2012b). Çılgın'a göre (2007) çocuk yazarları çocukların yaşama dönük ilgilerini canlı tutacak, çocuğu duygu ve düşünce düzleminde besleyecek "aile, vatan, millet, tabiat, insan ve hayvan sevgisi; güzelliğe karşı bağlılık ve sempati; başkalarına karşı nazik, saygılı, dürüst ve hoşgörülü olmak gerektiği; cesurluğun, kahramanlığın, özverinin değeri; şahsi teşebbüsün önemi; çevre bilinci; gelenek ve göreneklere karşı bağlılık ve duyarlılık, sorumluluk duygusu; tarihimizin unutulmaz dönem ve şahıslarının tanıtılması; Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlılık; demokratik toplum yaşayışı ile ilgili ana unsurların benimsetilmesi" gibi Türk toplumunu bir arada tutan ilke ve değerleri eserlerinde işlemelidir.

D. Çevre: Okurun yazınsal metinden estetik haz alabilmesini, edebiyat duygusunu tatmasını, metni zihninde canlandırabilmesini sağlamada çevrenin önemi büyüktür. Narlı'ya (2002) göre çevre kurgusal metinlerde olayın varlık bulduğu, kahramanların içinde yaşadıkları, kendi oluşlarını fark ettikleri alandır. Dolayısıyla çevre, kahramanların yaşadıkları ortamı algılayış biçimlerini, duygusal durumlarını, karakterlerini açıklama yolunda açılımlar sağlayabilir. Tekin (2003), çevrenin kurgunun temel bileşenleri arasında olduğunu vurgulayarak kahramanın maddi ve manevi varlığının tanıtılması çerçevesinde işlevsel olduğunu belirtir. Çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun, doğru kurgulanmış çevre tasarımları onun doğayı ve evreni keşfetmesine, düşüncelerini biçimlendirmesine katkı sunar. Daha özlü bir deyişle, somut örnekler dünyasının zenginliği çocuk okurun soyutlama yetisine işlerlik kazandırır.

E. İleti: İleti yazar ile okur arasında kurulan düşünsel bağ; yazarın konuya yüklediği anlamdır. Çocuk edebiyatı metinleri, köklü kültürel yapıyı, etik ilkeleri ve evrensel değerleri gözetken, çocuğun merak ve öğrenme isteğini yanıtlayan, insan ve yaşam gerçekliğine karşı olumlu bir bakış açısı geliştirmesini sağlayıcı, bilimsel düşünceye ve akıl odağındaki iletilere dayalı biçimde kurgulanmalıdır. Bu metinler öğretici olabileceği gibi, yazınsal nitelik de taşıyabilir. Yazınsal boyutu güçlü metinlerde, iletiyi saptama, iletiyi belirli düşünce formlarına dönüştürme güç bir edimdir. Bunun aksine öğretici metinlerde ileti görünür biçimdedir. İleti öğretici metnin kurmaca evreninde ayrı bir damar gibi durmakta iken yazınsal nitelikli metinlerde metnin özüne sindirilmiştir (Özdemir, 2004).

F. Karakter ve Kahramanlar: Sever'in (2012b) anlatımıyla kahraman, sanatçının gerçek yaşamdan esinlenerek deneyimiyle, birikimiyle yarattığı, duygu, düşünce ve tutkusuyla geliştirdiği, sanatçı duyarlılığı ile yapılandırdığı kurgusal öğedir. Çocuk kitaplarında olayı sürüklemeye, yaşayan en önemli kişiyle ya da anlatılanlarla doğrudan ilgili olma, anlatımı yönlendirme kahramanın karakteristik misyonu olarak öne çıkar. Karatay (2011a) yazınsal eserler aracılığıyla kahraman ve

karakterlerin özelliklerini irdelemenin, öğrencilerin hem ahlaki hayal güçlerini harekete geçirdiğini hem de olumlu davranış ve tutumları değer olarak benimsemelerini sağladığı görüşündedir. Bu doğrultuda Çınar (2015) araştırmasında karakterlerin çalışan, üreten, yaşamın her alanında yer alan çağdaş bir anlayışla oluşturulmaları ve karakterlere verilen rollerde kadın-erkek ayrımı yapılmaması gerektiğine işaret eder. Şahin (2014), özgün metinlerde yer alan karakterlerin yaşadıkları olaylar ve sergiledikleri duygu durumlarının dilsel ve görsel anlamda ifadesinin duyguların keşfini sağladığını belirtir.

G. Dil ve Anlatım: Çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran en temel noktaların başında hedef kitesinin özellikleri dolayısıyla dil gelir (Yılmaz, 2016). Çocuk edebiyatı kitapları çocuk okura Türkçenin anlatım zenginliklerini gösterir, okurların dil evrenini genişletir. Bunu gerçekleştirirken de çocuğu anadilinin söz varlığıyla buluşturur. Okur Türkçenin atasözlerini, deyimlerini, ikilemelerini, terimlerini, ilişki sözlerini, kalıplaşmış sözlerini, tekerlemelerini, bilmecelerini özgün edebiyat eserleri aracılığıyla edinir. Ayrıca Bilgen ve Nurlu (2017) özgün metinlerin yeni kelimeleri, kelimelerin doğru kullanılışlarını, kelimelerin yeni kullanılışlarını, yakın anlamlı, eş sesli kelimeler ile anlam farklarını öğrenmesini sağlayacağını savunarak edilgen durumda olan kelime hazinesini etken duruma getirilmesine katkıda bulunacağını söyler.

H. Yazınsal ve Eğitsel Özellikler: Yeni kuşakların kültürel farkındalık kazanması, kuşaklararası değer aktarımının gerçekleştirilmesi çocuk edebiyatı metinlerinden beklenen bir kazanımdır. Bu amaca ulaşma yolunda yazarların yazınsal ve eğitsel bir perspektif taşıma ödevi bulunmaktadır. Çocuk kitaplarında yazınsal ve eğitsel pek çok unsur bulunabilir ancak kitapların çocuğa görelilik ilkesine uygun biçimde yapılandırılması; çocuğun yüksek yararını önceleyen, modern eğitim anlayışını yansıtan yaklaşımla oluşturulması kaçınılmaz bir gerekliliktir. Bu çerçevede kitaplardaki kurgusal gerçeklik, çocuk tarafından okuma eyleminden sonra kendi gerçekliklerine dönüştürülebilirken iletişimin toplumsal ilişkilerdeki sorunların çözümünde en etkin yöntem olduğunu ve demokratik yaşamın önemini sezdirmelidir (Sever, 2012b). Yörükoğlu'na göre (2011), yazarlar çocuk kitaplarında hangi eğitsel ilkelerin gözetileceğinin kararını verirken bazı ölçütleri dikkate almalıdır. Araştırmacı, bu yayınların her türlü kör inanç ve ön yargılardan arınık olması; ırk üstünlüğünü, din ayrılığını körüklememesi, çocuğa yüceltilmiş bir insan tasarımı sunmaması, insanı etiyle kemiğiyle, olumlu ve olumsuz yanlarıyla tanıtmayı gerektiğini düşünür. Burada amaç, “hem bireysel hayatta hem de sosyal hayatta, iyiye, doğruya ve güzele yöneltme, güzellik duygusu geliştirme, değer/ler kazandırma yolunda telkinde bulunma, insanı sezgi ve yaşantı yoluyla eğitime[dir]” (Kavcar, 1999).

Çocuklar adına yazma sorumluluğunu üstlenenlerin, çocuğun dil gelişim evrelerini, ilgi beğeni ve gereksinimlerini iyi tanınması gerekir (Sever, 2000a). Bu noktada çocukların nitelikli bir kılavuzluğa gereksinimi ortaya çıkar. Dolayısıyla anadili eğitimi öğretimi sürecinin asıl öznesi olan Türkçe öğretmeni adaylarının yeterliği önem kazanır. Çünkü çocuk edebiyatının temel ilkelerini kavramış öğretmen adayları hem eğitim hem de mesleki yeterliklerini artıracak gibi çocukların okuma kültürünün gelişimine de olumlu katkı getirecektir. Bu belirlemeler doğrultusunda Türkçe öğretmeni adaylarının çocuk edebiyatı yeterliklerini anlayabilmek için şu temel sorunun yanıtlanması gereklidir: “Türkçe öğretmeni adaylarının çocuk ve gençlik edebiyatının temel ilkelerine ilişkin yeterlikleri ne durumdadır?”

II. Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlar. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası

gösterilmez. Önemli olan, bilinmek istenen şeyin gözlenip belirlenebilmesidir (Karasar, 2014). Bu araştırmada da var olan bir durum olduğu şekliyle bir süreç çerçevesinde betimlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırma, 2016-2017 yılı Güz döneminde, Orta Karadeniz Bölgesi'nde yer alan bir üniversitenin Eğitim Fakültesine kayıtlı Türkçe öğretmenliği 3 ve 4. Sınıfında öğrenim gören 105 öğrenciyi kapsamaktadır. Çalışma grubu olarak bu sınıfların seçilmesinin temel gerekçesi, adayların edebiyat ile ilgili alan derslerini almaları nedeniyle Çocuk ve Gençlik edebiyatının temel ilkelerine ilişkin akademik algılarının biçimlenmiş oluşudur.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verilerinin toplanması amacıyla Sedat Sever'in geliştirdiği "Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarını Değerlendirme Ölçeği"nden yararlanılmıştır. Ölçeğe YÖK Ulusal Tez merkezinden ulaşılmıştır. Ölçeğin kullanımı için araştırmacı, Sever'den e-posta yoluyla yazılı izin almıştır. Ölçek ilk olarak Sedat Sever'in danışmanlığında Metin Akyüz'ün (2014) doktora tezinde kullanılmıştır. 94 maddelik 5'li Likert tipi ölçek, toplam 8 boyuttan oluşmaktadır. Ölçekteki her bir ölçüt araştırmanın amacına uygun olarak yeniden düzenlenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler, 2016–2017 öğretim yılı Güz döneminde toplanmıştır. Dönem sonunda Çocuk edebiyatı dersini almış ve gönüllü olarak çalışmaya katılmayı isteyen Türkçe öğretmeni adaylarından çocuk edebiyatının temel ilkelerini yazmaları beklenmiştir. Veri toplama aracı 8 boyut içerdiği için çalışma 4 oturumda yürütülmüştür. Çalışmanın başlangıcında araştırmacı her boyutu soru formatına dönüştürerek öğretmen adaylarına bu soruları yöneltmiştir. Öğretmen adaylarına sorulara detaylı yanıtlar vermeleri gerektiği söylenmiş, kâğıtlarının araştırmacı dışında kimse tarafından görülmeyeceği garanti edilmiş, yazdıkları bilgilerin sınav puanlarıyla ilişkilendirilmeyeceği güvencesi verilmiştir. Öğrencilere serbestlik sağlama adına kâğıtlara isim yazmalarına gerek olmadığı bildirilmiştir. Her oturum için öğretmen adaylarına 45 dakika süre tanınmıştır. Katılımcılar yazma işlemini bitirdiklerinde kâğıtlar kendilerinden teslim alınmıştır. Teslim edilen her çalışma kâğıdı öncelikle numaralandırılarak kayıt altına alınmıştır. Veriler toplandıktan sonra öğretmen adayının yazmış olduğu her madde ölçek doğrultusunda değerlendirilmiştir. Öğretmen adayının vermiş olduğu yanıt ölçekte yer alıyor ise "Evet" olarak; ölçekte yer alan ancak öğretmen adayının yazmadığı maddeler ise "Hayır" biçiminde kodlanmıştır. Elde edilen verilerin analizi SPSS 16 programıyla gerçekleştirilmiştir. Veriler, betimleyici istatistiksel yöntemler kullanılarak frekans ve yüzde değerleriyle tablolastırılmıştır. Her bir tablo birbirinden bağımsız iki puanlayıcı tarafından ayrı ayrı kodlanmıştır. Miles ve Huberman'ın (1994) formülüne göre, kodlayıcılar arasındaki güvenilirlik sınanmış, uyum .82 olarak bulunmuştur. Bu sonuç, güvenilirlik için yeterlidir.

III. Bulgular

Tablo 1. Tasarım ve resim özelliklerine ilişkin bulgular

Tasarım ve Resim ¹	Evet		Hayır	
	f	%	f	%
1.Boyutlar, yaş düzeyine uygun olmalıdır.	48	46	57	54
2.Kitap, hacim ve ağırlık yönünden çocuk tarafından kolay taşınabilmelidir.	28	27	77	73
3.Kâğıt; dayanıklı, kolay yırtılmayan, kırışmayan ve yıpranmayan özellikte olmalıdır.	56	53	49	47
4.Kâğıt, göz sağlığı açısından uygun olmalıdır.	11	12	94	88
5.Kâğıt; resimlerin, yazıların niteliğini ve renklerini özgün biçimde yansıtmalıdır.	13	12,3	92	87,7
6.Cilt, dağılma ve kopma olmayacak biçimde hazırlanmalıdır.	14	13	91	87
7.Sayfa kenarları, düzgün ve pürüzsüz biçimde kesilmelidir.	15	14	90	86
8.Sayfalar her iki yana tam olarak ve kolayca açılıp kapanmalıdır.	7	7	98	93
9.Kapak; dayanıklı, kalın ve yıpranmayacak biçimde hazırlanmalıdır.	19	18	86	82
10.Kapağın görsel etkisi çocuğun izleme ve okuma isteğini artırmalıdır.	55	52	50	48
11.Ön ve arka kapak, görsel tasarımıyla izleksel bir uyum içinde olmalıdır.	24	23	81	77
12.Kapağın tasarımı, çocuğun kitabın içeriğine ilişkin düşsel ve düşünsel bir hazırlık yapmasına katkı sağlamalıdır.	42	40	63	60
13.Sayfa düzeni(resim, fotoğraf, yazı, rakam vd.) çocukta estetik bir etki uyandırmalıdır.	33	31	72	69
14.Harflerin boyutu düzeye uygun olmalıdır.	61	58	44	42
15.Harflerin renk ve kalınlığı izleme ve okuma isteğini artırmalıdır.	33	31	72	69
16.Resimler, çocuğun görsel algısını uyarıcı özellikler taşımalıdır.	52	50	53	50
17.Resimler, çocukta kitapla iletişimi isteklendirecek özellikler taşımalıdır.	72	69	33	31
18.Resimler, çocukta resim yapma isteği uyandıracak özellikte olmalıdır.	20	19	85	81
19.Resimler, metne görsel bir yorum katarak metnin anlamını tamamlamalıdır.	49	47	56	53
20.Resimler, dilsel metnin çocuğun belleğinde canlandırılmasına katkı sağlayıcı nitelikte olmalıdır.	47	45	58	55
21.Resimler; çocuğun düşünmesine, düş kurmasına ve eğlenmesine olanak sağlayacak özellikler göstermelidir.	54	51	51	49
22.Görsel metinler, çocuğun kavramsal birikimini kullanarak öyküler oluşturabilmesini sağlayacak özellikte olmalıdır.	8	8	97	92
23.Kitabın adı, içerikle tutarlı ve ilgi çekici olmalıdır.	21	20	84	80

Tablo 1’de öğretmen adaylarının tasarım ve resim boyutuna verdikleri yanıtların dağılımları sunulmuştur. Buna göre öğretmen adaylarının en çok sırasıyla; 14 (f=61), 3 (f=56) 10 (f=55) 21 (f=54), 17 (f=52), 19 (f=49), 1 (f=48), 20 (f=47) maddelerinde yer alan ifadeleri belirttikleri

¹ Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarını Değerlendirme Ölçeği (Sever, 2014)

görülmektedir. Öte yandan tablodaki 8 (f=98), 22 (f=97), 4 (f=94), 5 (f=92), 6 (f=91) numaralı maddeler ise öğretmen adaylarının ifadeleri arasında çok sınırlı biçimde yer almaktadır.

Tablo 2. Konu ve kurgu özelliklerine ilişkin bulgular

Konu ve Kurgu ²	Evet		Hayır	
	f	%	f	%
1. Metinde ele alınan konu, düzeye(çocuğun yaşına, gelişim özelliklerine, gereksinimlerine) uygun olmalıdır.	73	70	32	30
2. Konunun ele alınışı ve yorumlanması özgün olmalıdır.	7	7	98	93
3. Kurgu, anlamsal ve mantıksal bir tutarlılık içinde yapılandırılmalıdır.	21	20	84	80
4. Çatışmalar çocukların anlama ve anlamlandırma düzeyine uygun olmalıdır.	54	51	51	49
5. Çatışmalar çocuğun sevgi ve özgürlük gereksinimlerine uygun olmalıdır.	35	33	70	67
6. Çatışmalar çocukta okuma ilgi ve isteği uyandırabilecek nitelikte olmalıdır.	53	50	52	50
7. Çatışmalarda merak ögesi dengeli/uygun bir şekilde kullanılmalıdır.	13	12	92	88
8. Çatışmalar kurgulanırken aşırı duygusallığa düşülmemelidir.	10	10	95	90
9. Çatışmalarda, rastlantısallık egemen kılınmamıştır.	6	6	99	94
10. Çatışmaların, iletişim kurularak çözümlenebileceği sezdirilmiştir.	5	5	100	95
11. Kitaptaki olaylar dizisi çocuğun düşünmesine, düş kurmasına, heyecanlanmasına ve hoşça vakit geçirmesine olanak sağlamaktadır.	60	67	45	43
12. Olay dizisinin yapılandırılmasında inandırıcılık öncelenmiştir.	31	30	74	70
13. Olay kurgusunun akışını olumsuz etkileyen ayrıntılara yer verilmemiştir.	32	30	73	70
14. Kurgunun yapılandırılmasında çocuk okur, metnin anlamının oluşturulmasına ortak edilmiştir.	22	21	83	79

Tablo 2, öğretmen adaylarının konu ve kurgu boyutuna verdikleri yanıtları yansıtmaktadır. Tablo incelendiğinde yanıtların en çok sırasıyla; 1(f=73), 11(f=60), 4(f=54), 6(f=53) numaralı maddelerde yoğunlaştığı belirlenebilir. En az bilinen maddeler ise (10-9-2-8) numaralı maddeler olmuştur.

Tablo 3. İzlek (Tema) özelliklerine ilişkin bulgular

İzlek (Tema) ³	Evet		Hayır	
	f	%	f	%
1. Çocukta uyandırılmak istenen etki, çocuğun düzeyine (yaşına, gelişim özelliklerine ve gereksinimlerine) uygun olmalıdır.	48	46	57	54
2. İzlek, yazınsal bir kurguyla geliştirilmelidir.	28	27	77	73
3. İzlek, yaşama ve insana özgü durumları/duyarlılıkları çocuğa duyumsatıcı nitelikte olmalıdır.	56	53	49	47
4. İzlek, çocuğun düş kurarak, düşünerek; duyu algılarını kullanarak yaşantı kazanmasına olanak sağlayıcı özellikte olmalıdır.	11	12	94	88
5. İzlek, çocuğun sevgi ve özgürlük gereksinimlerini karşılayacak biçimde geliştirilmelidir.	13	12,3	92	87,7
6. İzlek(ler), çocuğun soyutlama yapmasına olanak sağlayıcı nitelikte olmalıdır.	14	13	91	87
7. Konu ve izlek arasında güçlü bir ilişki olmalıdır.	15	14	90	86

² Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarını Değerlendirme Ölçeği (Sever, 2014)

³ Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarını Değerlendirme Ölçeği (Sever, 2014)

Tablo 3, öğretmen adaylarının izlek (tema) boyutundaki yanıtlarını sunmaktadır. Tabloya bakıldığında öğretmen adaylarının en çok sırasıyla; 3. (f=56) ve 1. (f=48) maddede yer alan ifadeleri belirttikleri görülmektedir. Öğretmen adayları tarafından en az bilinen maddeler 4 (f=94), 5 (f=92), 6 (f=91), 7 (f=90) olarak sıralanmaktadır.

Tablo 4. Karakter ve kahraman özelliklerine ilişkin bulgular

Karakter ve Kahraman ⁴	Evet		Hayır	
	f	%	f	%
1. Karakter davranışlarıyla geliştirilmelidir.	5	5	100	95
2. Karakter konuşmalarıyla geliştirilmelidir.	2	2	103	98
3. Karakter hem davranışlarıyla hem de konuşmalarıyla geliştirilmelidir.	20	19	85	81
4. Karakter fiziksel özellikleriyle geliştirilmelidir.	7	7	98	93
5. Karakter devingen ve tutarlı olmalıdır.	14	13	91	87
6. Karakterin yaşadıkları olaylar ve çevrelerindeki etkileşimler sonucu yaşadıkları değişimler inandırıcı olmalıdır.	37	35	68	65
7. Karakter/karakterler çocuğun okumayı istekle sürdürmesini sağlayacak nitelikte olmalıdır.	28	27	77	73
8. Kitaptaki diğer karakterler, çocuğun yaşam ve insan gerçekliğini anlaması için sezinletici dönütler sunmalıdır.	36	34	69	66
9. Kitaptaki kahraman sayısı çocuğun özdeşim kurmasına elverişli olmalıdır.	7	7	98	93
10. Kahraman, çocuğun özdeşim kurabileceği özellikler taşımalıdır.	72	69	33	31
11. Kahraman, ulaştığı başarıları gerçekten hak etmelidir.	4	4	101	96
12. Kahramanın davranışları rastlantıya bırakılmamalıdır.	13	12	92	88
13. Kahraman eylem ve davranışları insan gerçekliğine ilişkin dönütler sunmalıdır.	61	58	44	42
14. Kahraman ve karakterler arasındaki çatışma ve çözümlerin kurgulanışı; çocukların yaş ve deneyimlerine koşut olarak yaşam ve insan gerçekliğine yönelik yaşantılar edinebilmelerine olanak sağlamalıdır.	36	34	69	66
15. Bir bütün olarak kahramanın eylem ve davranışları, yazınsal bir kurgunun yapılandırılmasına olanak sağlamalıdır.	19	18	86	82

Tablo 4'te öğretmen adaylarının çocuk ve gençlik kitaplarında karakter ve kahraman boyutuna verdikleri yanıtların dağılımları sunulmuştur. Buna göre en fazla 10 (f=72), 13 (f=61), 6 (f=37) 8 (f=36) numaralı maddelerin tercih edildiği; diğer yandan 2 (f=103), 1 (f=100), 11 (f=101), 9 (f=98), 4 (f=98) numaralı maddelerde ise az sayıda yanıtın olduğu belirlenebilir.

⁴ Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarını Değerlendirme Ölçeği (Sever, 2014)

Tablo 5. Dil ve anlatım özelliklerine ilişkin bulgular

Dil ve Anlatım ⁵	Evet		Hayır	
	f	%	f	%
1.Türkçenin anlatım gücü ve olanakları, dil ve anlam evrenine uygun olarak çocuğa sezdirilmelidir.	47	45	58	55
2.Anlatım; duru, akıcı ve yalın olmalıdır.	88	84	17	16
3.Noktalama ve yazım kuralları, bağlamlar aracılığıyla çocuğa doğru sezdirilmelidir.	15	14	90	86
4. Metnin dilsel düzenlenişi çocukların düş ve düşünce gücünü devindirici özellikte olmalıdır.	32	30	73	70
5. Dil bilinci ve duyarlılığı, çocuğa göre olan bir kurguyla uyarılmalıdır.	40	38	65	62
6.Yapıtta; eskimiş, yıpranmış ve yabancı sözcüklerden arındırılmış anlatım dilinin kullanılmasına dönük duyarlık egemen olmalıdır.	49	47	56	53
7.Dilsel birimlerin bağlam içinde kullanımı, çocuğun düzeyine uygun olmalıdır.	60	57	45	43
8.Anlatım, çocuğun beş duyusunu devindirici özellikte olmalıdır.	13	12	92	88
9.Türkçenin sözcüklüğü, çocuğun dilsel düzeyinin geliştirilmesini destekleyecek biçimde örneklendirilmelidir.	66	63	39	37
10.Dil ve anlatım, çocuğun metni alımlamasına olanak sağlayıcı nitelikte düzenlenmelidir.	39	37	66	63
11.Metnin dil örüntüsü çocukta okuma ve yazma isteği uyandırıcı özellikte olmalıdır.	25	24	80	76
12.Anlatım, çokanlamlı bir dilsel düzenleme içinde sunulmalıdır.	13	12	92	88
13.Ses ve sözcüklerin yarattığı(şiiir ya da düzyazı) işitsel etki, dinleme ve okuma isteği uyandıracak nitelikte olmalıdır.	6	6	99	94

Tablo 5, öğretmen adaylarının dil ve anlatım boyutuna verdikleri yanıtları yansıtmaktadır. Bu yanıtların dağılımı incelendiğinde, öğretmen adaylarının en fazla bildiği maddeler 2 (f=88), 9 (f=66), 7 (f=60), 1 (f=49) olmuştur. Diğer yandan 13 (f=99), 12 (f=92), 8 (f=92), 2 (f=90) numaralı maddelerin yeterli düzeyde bilinmediği görülmektedir.

Tablo 6. İleti özelliklerine ilişkin bulgular

İleti ⁶	Evet		Hayır	
	f	%	f	%
1.İleti(ler); görsel/dilsel düzenleme içinde, yazınsal anlayışla (ipuçlarıyla) sunulmalıdır.	39	37	66	63
2.İleti(ler), çocuğun yeni anlamlar oluşturmaya kılavuzluk etmelidir.	64	61	41	39
3.İleti(ler), çocuğun düş ve düşünce evreninde güzel duygusal etkiler uyandırmalıdır.	40	38	65	62
4.İleti(ler), çocuğun anlam evrenine uygun yeni yaşantılar kazandırmalıdır.	64	61	41	39
5.İleti(ler); çocukta, yaşama, insana yönelik duyarlık oluşturmalıdır.	48	46	57	54
6.İleti(ler), metnin duygu ve düşünce örüntüsü içine sindirilmelidir.	47	45	58	55
7.İleti(ler) yoluyla yazar/şair kendi duygu ve düşüncelerini dayatmamalıdır.	23	22	82	78
8.İleti(ler); çocuğun anlam evrenini önceleyen biçimde sanatçı duyarlılığıyla etkileşime olanak sağlayacak biçimde sunulmalıdır.	27	26	78	74
9.İleti(ler), evrensel insanlık değerlerini çocuklara duyumsatıcı nitelikte olmalıdır.	33	31	72	69

⁵ Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarını Değerlendirme Ölçeği (Sever, 2014)

⁶ Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarını Değerlendirme Ölçeği (Sever, 2014)

Tablo 6’da, öğretmen adaylarının ileti boyutuna verdikleri yanıtların dağılımı incelendiğinde en çok 2 ve 4 (f=64) numaralı maddelerinin bilindiği, bunu 5 (f=48), 6(f=47) numaralı maddelerinin izlediği görülmektedir. İleti özellikleri konusunda 7 (f=82), 8 (f=78), 9 (f=72) numaralı maddelerin ise daha az belirtildiği anlaşılmaktadır.

Tablo 7. Çevre özelliklerine ilişkin bulgular

Çevre ⁷	Evet		Hayır	
	f	%	f	%
1.Olayın geçtiği çevre, çocuk okurun düş ve düşünce dünyasında canlandırabileceği özellikte kurgulanmalıdır.	92	88	13	12
2. Olay kurgusu ile çevre arasında güçlü bir ilişki kurulmalıdır.	58	55	47	45
3. Toplumsal çevre ile kahramanın yaşadığı iletişim ya da varsa çatışmalar inandırıcı biçimde kurgulanmalıdır.	71	68	34	32

Tablo 7’de öğretmen adaylarının çocuk ve gençlik kitaplarında çevre boyutuna verdikleri yanıtların dağılımları sunulmuştur. Buna göre maddeler sırasıyla 1 (f=92), 3 (f=71), 2 (f=58) biçiminde puan almıştır. Öğrencilerin çevre boyutundaki yanıtlarına bakıldığında 2 (f=47), 3 (f=34), 1 (f=13) numaralı maddelere yanıtlarda daha az yer verildiği anlaşılmaktadır.

Tablo 8. Yazınsal ve eğitsel ilkeler özelliklerine ilişkin bulgular

Yazınsal ve Eğitsel İlkeler ⁸	Evet		Hayır	
	f	%	f	%
1.Kitapta öğretici, öğüt veren bir yaklaşımdan uzak durulmalıdır.	57	54	48	46
2.Çocuğun yaratıcı, girişimci ve araştırmacı bir kimlik oluşturması desteklemelidir.	85	81	20	19
3.Cinsel roller; çağdaş yaşamın gereklerine uygun olarak kurgulanmış, kadına ve erkeğe yüklenen anlam arasında ayırım yapılmamalıdır.	63	60	42	40
4.Çocuğun kendi cinsel kimliği içinde kişiliğini geliştirmesine olanak sağlanmalıdır.	58	55	47	45
5.Yaşamda sorunların çözümü için iletişim kurulması gerektiği özendirilmiş; şiddet ve kaba gücün bir sorun çözme yöntemi olmadığı sezdirilmelidir.	86	82	19	18
6.Siyasal ve dinsel telkinden uzak durulmalıdır.	71	68	34	32
7.Yazgıcı ve boş inançların telkininden uzak durulmalıdır.	50	48	55	52
8.Çocuğa belli değerler, düşünceler benimsetilmeye çalışılmamalıdır.	39	37	66	63
9.Denetimci ve baskıcı anlayışları onaylayan yaklaşımdan uzak durulmalıdır.	46	44	59	56

Tablo 8, öğretmen adaylarının yazınsal ve eğitsel özellikler boyutuna verdikleri yanıtları göstermektedir. Tablo incelendiğinde, öğretmen adaylarının yanıtlarının en yoğun olduğu maddelerin 5 (f=86), 2 (f=85), 6 (f=71), 3 (f=63), 4 (f=58) olduğu görülmektedir. 8. (f=66), 9. (f=59), 7. (f=55), 1. (f=48), 4. (f=47) maddenin en az bilinen maddeler olduğu belirtilebilir.

IV. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma, Türkçe öğretmeni adaylarının Çocuk ve Gençlik edebiyatı yapıtlarının temel özelliklerini bilme yeterliklerini ortaya koyma amacından hareketle yapılmıştır.

⁷ Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarını Değerlendirme Ölçeği (Sever, 2014)

⁸ Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarını Değerlendirme Ölçeği (Sever, 2014)

Çalışmada elde edilen bulgular ışığında şu sonuçlar sıralanabilir:

- Öğretmen adaylarının çocuk ve gençlik edebiyatında tasarım özelliklerinin nasıl olması gerektiğine yönelik yanıtlarına dönük incelemeler sonucunda, öğretmen adaylarının çocuk kitaplarının dış yapı (kapak, cilt, sayfa düzeni vb.) öğelerine ilişkin yeterli düzeylerinin güçlü olduğu görülmektedir. Çocuk edebiyatı yapıtlarında resim konusunda ise görsel kurgunun dilsel metne eşlik eden önemli bir belirleyici olduğuna ilişkin farkındalık taşımaktadırlar. Buna karşılık çocuk edebiyatı eserlerinin işlevleri konusunda sıkıntılar yaşadıkları sonucuna ulaşılabilir. Çalışmanın bu bulgusu ulusal alanyazın verileriyle tutarlıdır. Maltepe (2009), Temizkan (2011) ve İskender'in (2016) çalışmalarında benzer bir sonuç elde edilmiştir. Bu çalışmalarda öğretmen adaylarının en çok çocuk kitaplarının dış yapı özelliklerini tanıdığı, çocuk edebiyatını var eden temel ilkeler ile ilgili bazı sorunlar yaşadığı saptanmıştır. Bu bulgu, lisans eğitiminde, çocuk edebiyatının temel ilkelerinin öğretimine ağırlık verilmesinin önemini ortaya koymaktadır.
- Öğretmen adaylarının çocuk edebiyatında konu ve kurgu boyutunu ele alış biçimlerine bakıldığında, adaylar bu başlıkta en çok kitabın konu ve kurgusunun çocuğun düzeyine uygun olması hususunu gündeme getirmişlerdir. Kaya (2006) da çalışmasında öğretmenin kitap seçimi yaparken çocuk okurun ilgisini ve gelişim düzeyini dikkate alması gerektiğini ifade eder. Bu sonuç Kaya'nın (2006) yaptığı araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir. Sever (2012b) abartılmış merak, rastlantısallık ve duygusallığı Çocuk edebiyatı eserlerinde konunun yapılandırılmasını zayıflatan öğeler arasında sayar. Öğretmen adaylarının tamamına yakınının çocuk edebiyatında konuyu zayıflatan öğelere ilişkin bilgi düzeyinin yeterli olmadığı saptanmıştır. Bu durum adayların çocuk edebiyatında konu öğeleri farkındalıklarının güçlendirilmesi gerçeğini ortaya koymaktadır.
- İzlek (tema) özelliklerine verilen yanıtların düzeye uygunluk, yaşantı kazandırma ve sezdirme işlevi üzerinde yoğunlaştığı söylenebilir. Bu sonuç öğretmen adaylarının verdikleri yanıtların çocuk edebiyatında konu ve kurgu boyutuyla koşutluk göstermektedir. Buna karşılık, öğretmen adaylarının çocuk edebiyatında temanın işlevi hakkındaki bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu belirlenebilir.
- Çocuk okurun düşünce dünyasını beslemek, düş kurmasına olanak sağlamak nitelikli çocuk kitaplarının temel özellikleri arasında yer alır. Bu özelliğiyle çocuk kitapları çocuk okurun kendisine yeni anlamlar inşa edebileceği yazınsal ortamlardır. Dilin ve çizginin anlatım olanaklarıyla kurgulanan yaşam alanında, çeşitli kahramanların davranış ve eylemleriyle çocuklar için duygu, düşünce ve davranışlarıyla model alınabilecek karakterler yaratılır (Sever, Dilidüzgün, Neydim, Aslan 2007). Öğretmen adaylarının karakter ve kahramanların nasıl geliştirilmesi gerektiğine yönelik yanıtları değerlendirildiğinde, adayların büyük çoğunlukla yukarıda belirtilen görüşle aynı doğrultuda düşündükleri ifade edilebilir. Bunun yanı sıra bir bütün olarak "çocuk kitaplarındaki karakterlerin geliştirilmesi" konusunda, öğretmen adaylarının bilgilendirmeye gereksinim duydukları belirlenebilir.
- Çocuk ve gençlik kitaplarının anlatım evreninde dil ve anlatım göstergeleri büyük önem taşır. Öğretmen adaylarının dil ve anlatım tablosundaki ortalama puanları incelendiğinde özellikle anlatım duru, akıcı ve yalın olmalı vurgusu en fazla tekrar edilen savlardan biri olmuştur. Bu durum, Türkçenin söz varlığı ve metinlerin dilsel kurgusunun nasıl yapılandırılacağı hususunun tüm netliği ile anlaşıldığına işaret eder. Buna karşılık mevcut veriler öğretmen adaylarında çocuk kitaplarının duyuşsal gelişime katkısına dair bilgi eksikliği olduğu da belirlenebilir.

- Öğretmen adaylarına göre çocuk kitapları çocuk okurun okuma kültürü kazanmasına, evrensel değerleri tanınmasına aracılık etmelidir. Bu anlamda yazara önemli görevler düşmektedir. Alanyazın tarandığında önceki araştırmaların da benzer sonuçları işaret ettiği görülmektedir. Türkyılmaz (2011) yürüttüğü araştırmada öğretmen adaylarının okuma becerisi ve alışkanlığının gelişimi ile kültür-değer aktarımı adına çocuk edebiyatından yararlanmanın gerekliliğine inandıkları sonucuna ulaşmıştır.
- Çalışmada göze çarpan başka bir nokta, öğretmen adayları yazarın iletisini nasıl bir örüntüde vermesi gerektiği hususunda kesin bir belirleme yapamamıştır. Gerçekten, araştırma kapsamında iletilerin hangi niteliklere sahip olacakları konusu, iletilerin örtük mü açık mı olacağı zihinlerde yanıtlanamamış sorular olarak durmaktadır. Yazıcı Okuyan (2009) da araştırmasında benzer bir sonuca ulaşmıştır. Dolayısıyla iki çalışmanın bulgularının birbiriyle koşutluk gösterdiği söylenebilir.
- Araştırmanın çevre boyutu bulguları değerlendirildiğinde, öğretmen adayları çocuk ve gençlik kitaplarında çevrenin çocuğun yaşamından hareketle kurgulanması gerektiğini düşünmektedir. Bu sonuç, çocuk ve gençlik metinlerinde çevre konusu üzerinde dile getirdiklerimizi doğrular ve destekler niteliktedir. Ancak olay kurgusu ile çevre arasındaki ilişki olup olmadığı hususunda öğretmen adayları net bir tavır ortaya koymamışlardır. Bu yaklaşımın, çevrenin kurgu içindeki rolünü büyük ölçüde sınırlayan bir bakış açısı olduğu ortadadır.
- Çalışmadaki yanıtlar yazınsal ve eğitsel ilkeler bakımından genel olarak incelendiğinde öğretmen adayları çocuk ve gençlik kitaplarının yaşama karşı duyarlılıklar geliştirmede, gündelik yaşamı yapılandırmanın yöntemi üzerinde işlevsel olduğunu düşünmektedir.
- Çocuk ve gençlik kitaplarının belirli düşüncelerin, felsefi- siyasal inançların sözcüsü yapılamayacağı yadsınamaz bir gerçekliktir. Türkçe öğretmeni adaylarının eğitsel ilkeler bakımından bu hususta yeterli bilgi düzeyinde olmadığı görülmektedir. Öğretmen adaylarının eğitsel özelliklere ilişkin gündemi ağırlıkla kitapların öğüt taşıması gerektiği ve çocuğu eğitime olanağı yarattığı şeklinde belirtmiştir. Bu bulgu, öğretmen adaylarının çocuk kitaplarına karşı yararcı bir bakış geliştirdikleri kanısını güçlendirir. Anılan sonucun öğretmen adaylarını günümüzün çocuk ve gençlerine hitap etmekte, çocuk okuru kitaba ve okuma alışkanlığına teşvik etmekte etkisiz kılacağı açıktır.

Sonuç olarak çalışmanın bütününe bakıldığında,

- Çocuk edebiyatı derslerinde öğretmen adaylarına özgün çocuk ve gençlik edebiyatı metinleri Çocuk edebiyatının temel ilkeleri bağlamında incelettirilebilir. Yapılan inceleme sonucunda nitelik açısından güçlü olduğu anlaşılan ürünler, anadili eğitimi öğretimi sürecinde eğitsel bir araç olarak kullanılabilir.
- Türkçe öğretmeni adaylarının Çocuk edebiyatına ilişkin yeterliklerinin geliştirilmesi yönünde yapıcı adımlar atılması ve Çocuk edebiyatı derslerinde etkinliğinin artırılması önerilebilir. Diğer tarafta Çocuk edebiyatı öğretimi politikalarının gözden geçirilmesi beklenmektedir. Bu çerçevede, politika adımlarını tasarlarlarken eğitim fakültelerinin öğretim programlarında çocuk edebiyatının yeri, okutulan kaynak kitaplar, seçilen örnek okuma metinleri ve dersi veren öğretim üyelerinin çocuk edebiyatına yönelik tutumları/düşünceleri akademik ilginin konusu haline getirilebilir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2010). *Yazılı ve Sözlü Anlatım (13. Baskı)*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyüz, M. (2014). *Muzaffer İzgü'nün Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aytaş, G. (2003). Okuma gelişiminde çocuk edebiyatının rolü. *TUBAR*, 13, 155-160.
- Cıraçoğlu, Ö. (2000). *Çocuk Edebiyatı*. (4. Basım). İstanbul: Esin Yayınları.
- Çılgin, A. S. (2007). *Çocuk Edebiyatı* İstanbul: Morpa Yayınları.
- Çınar, P. (2015). Resimli Çocuk Kitaplarında Giyimiyle Kadın Karakterler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 48 (1), 1-18.
- Dilidüzgün, S. (2007). *Çağdaş çocuk yazını-yazın eğitimine atılan ilk adım*. (2. Basım). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Gökşen, E. N. (1985). *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız (5. Basım)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gönen, M., Katrancı, M., Uygun, M. ve Uçuş, Ş. (2011). İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerine Yönelik Çocuk Kitaplarının, İçerik, Resimleme ve Fiziksel Özellikleri Açısından İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36 (160), 250-265.
- İskender, H. (2016). Korku Türünün Dünya Çocuk Edebiyatındaki Yeri ve Türk Çocuk Edebiyatında Yaygın Olmamasının Nedenleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4(3), 295-310.
- Karatay, H. (2012b). Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler. Tacettin Ş.(ed.), *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı* (s. 81-130). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Karatay, H.(2011). Karakter Eğitiminde Edebi Eserlerin Kullanımı. *Turkish Studies*, 6 (1), 1439-1454.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve Eğitim (Genişletilmiş 3. Basım)*.Ankara: Engin Yayınevi.
- Kıbrıs, İ. (2006). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Tekağaç Eylül Yayınları.
- Maltepe, S. (2009). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Çocuk Edebiyatı Ürünlerini Seçebilme Yeterlilikleri, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (21), (2009), 398-412.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*, second edition. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Narlı, M. (2002). Romanda Zaman ve Mekân Kavramı. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. C. 5. S. 7. s. 91-106.
- Nas, R. (2004). *Örneklerle Çocuk Edebiyatı (2. Baskı)*, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Oğuzkan, A.F.(2010). *Çocuk edebiyatı (9. Baskı)*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Özdemir, E. (2004). *Anadilin toprağında. (1. Basım)*.İstanbul: Dünya Kitapları.
- Özdemir, E.(2005). *Sözlü Yazılı Anlatım Sanatı (14. Basım)*.İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Sever, S. (2012b). *Çocuk ve edebiyat*. (6. Basım). İzmir: Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2013c). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü (1. Basım)*. İzmir: Tudem Yayınları.

- Sever, S.(2000a). Çocuk Kitaplarında Dilsel ve Görsel Duyarlık, *1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu: Sorunlar ve Çözüm Yolları*(Yay. Haz.: S. Sever). Ankara: AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayını.
- Sever, S., Dilidüzgün, S., Neydim, N., Aslan, C. (2007). *İlköğretimde Çocuk Edebiyatı*.Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Şahin, G. (2014). Okulöncesi dönem çocuk kitaplarında görsel bir uyaran olarak resim.*Turkish Studies*, 9/3, 1309-1324.
- Şahin, M. (2011). Masalların çocuk gelişimine etkilerinin öğretmen görüşleri açısından incelenmesi. *Millî Folklor*, 23 (89), 208-219.
- Şirin, M. R. (1994). *Çocuk edebiyatı*.İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tekin, M. (2003). *Roman Sanatı (Romanın Unsurları) 1*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Temizkan, M. (2011). Türkçe öğretmeni adaylarının çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikleri algılama durumları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31 (2), 339-357.
- Türk Dili Kurumu (2011). *Türkçe sözlük (11. Baskı)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkyılmaz, M. (2011). Öğretmen adaylarının çocuk ve gençlik edebiyatı algıları üzerine nitel bir araştırma. S. Sever (Ed.), *3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* içinde (s.705-713). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2005). *Çocuk edebiyatı (3. Baskı)*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yavuzer, H. (2011). *Çocuk Psikolojisi (33. Basım)*.İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yazıcı Okuyan, H. (2009). Türkçe ve sınıf öğretmenlerinin okuma saatlerinde kullanılan çocuk edebiyatı ürünlerini seçme ölçütleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (18), 135-159.
- Yıldırım Bilgen, D. & Nurlu, M. (2017). Çocuk edebiyatı alanındaki eserlerin temel söz varlığına ilişkin karşılaştırmalı bir inceleme. *Turkish Studies*, 12/4, 585-602.
- Yılmaz, O. (2016). Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler. *Tacettin Şimşek (ed.), Okul Öncesinde Çocuk Edebiyatı ve Medya El Kitabı*(ss. 61-105). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (2011). *Çocuk ruh sağlığı (31. Basım)*.İstanbul: Özgür Yayınları.